

УДК 37.013.77 (410)

О.В. СТАРОСТИНА

ПЕДАГОГІЧНА ПЕРСОНАЛІЯ ЕДВАРДА СТОУНСА ЯК ФУНДАТОРА ПСИХОПЕДАГОГІКИ

У статті обґрунтовано твердження про те, що Е. Стоунс можна визначати як фундатора психопедагогіки. Висвітлено складові професійного становлення фахівця з позицій психопедагогіки. Встановлено, що педагогічна система та освітня діяльність Е. Стоунса не були предметом окремого дослідження у вітчизняній педагогіці.

Ключові слова: психопедагогіка, Е. Стоунс, педагогічна майстерність, освітній простір, психологія навчання, практика навчання.

На сучасному етапі розвитку української держави система освіти зазнає докорінних змін. Запорука їх успішного впровадження значною мірою залежить від вивчення та врахування як вітчизняного, так і світового досвіду. У Національній доктрині розвитку освіти підкреслюється доцільність вивчення й інтеграції як минулого досвіду, так і сучасних науково-практичних здобутків.

Відтак, стратегічним напрямом переосмислення мети й завдань сучасного освітнього простору стає подальша демократизація, піднесення авторитету особистості, її культури. Задля цього суспільство має створити відповідні умови молодій людині для оволодіння нею вміннями й навичками в період її становлення, які б дали змогу продуктивно жити та творити в нових умовах світової інтеграції.

Період другої половини ХХ ст. в історії педагогічної думки країн Західної Європи, зокрема Великої Британії, представлений широким спектром різноманітних педагогічних течій і концепцій, серед яких психопедагогіка посідає особливе місце. Досвід Великої Британії з питань педагогічних досліджень у галузі навчання й виховання, організації школи, практична спрямованість її системи освіти й виховання набувають актуальності на сучасному етапі розвитку української педагогічної думки.

У 30–40-х рр. ХХ ст. в період панування “моди на педологію” в СРСР більшість учителів були переконані, що “не слід працю вчителя ставити в умови сізифової праці переварювання дуже різноманітного матеріалу” [1, с. 49].

У 70–80-х рр. ХХ ст. цю проблему активно обговорювали радянські вчені. Активними прихильниками такого обговорення були В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін, В.П. Зінченко, Н.Ф. Талізін та ін.

Наразі психопедагогіка як наука перебуває в стадії концептуалізації. Вона трактується як поліструктурна, багаторівнева, соціально детермінована творча освіта, що функціонує як інтегральна психолого-педагогічна структура (Н.Ф. Вішнякова, 2006). Тому комплексне дослідження складних нелінійних явищ навчання і виховання особистості має базуватися на методології синергетичного підходу вивчення відкритих систем.

Мета статті – обґрунтування твердження про те, що Е. Стоунса можна визначати як фундатора психопедагогіки.

Постає питання щодо вивчення такого сучасного напрямку, як *психопедагогіка*. Саме це поняття увів у науковий обіг професор університету Ліверпуля *Едвард Стоунс* (1922–2005). Його книга під назвою “*Psychopedagogy*” вийшла у СРСР у 1984 р. [5]. За Е. Стоунсом, психопедагогіка мала визначати завдання – розкрити, яким чином досягнення теорії можна застосовувати у практиці навчання.

На початку своєї кар’єри, викладаючи англійську літературу в Шефільдському університеті (Велика Британія), Е. Стоунс звертав увагу на доцільність використання тестів IQ щодо відбору дітей у школах з метою розподілу за відповідними рівнями. Цим напрямом досліджень він продовжував займатися й далі на посаді психолога освіти в Манчестерському університеті (Велика Британія).

Крім того, видатний британський учений багато років досліджував вплив кольору шкіри на інтелект дитини, в якому довів, що колір шкіри не впливає на інтелект дитини, і сформулював концепцію навчання та учіння.

У Ліверпульському університеті вчений займав посаду директора інституту освіти (1972–1982 рр.).

Він був засновником міжнародного журналу “Освіта і навчання”, ініціатором якого виступила міжнародна Рада з якості освіти, до складу якої входили більше ніж 50 країн світу.

Основною вимогою педагогічної системи Е. Стоунса до авторських методик навчання й самонавчання є те, що вони мають відповідати психологічним і дидактичним закономірностям процесу засвоєння знань (інформації, яка є необхідною для пізнання предмета, що вивчається, або вирішення складного завдання) та формування навичок.

Психологічний механізм “моди” на відбір дітей за допомогою тестів, як і низки інших педагогічних методів, Е. Стоунс пояснював схильністю людей, у тому числі й педагогів, досягати зручних для себе цілей і результатів якомога менш енерговитратним способом: “Лише небагато людей здатні свідомо вибирати важкі шляхи” [6]. Тому етичні й соціальні наслідки широко застосовуваного “сортування” дітей досить легко передбачувані й програмовані.

Однією з важливих навичок, якими необхідно оволодіти педагогу, на думку Е. Стоунса, є навчання понять, знань шляхів їх формування. Центральною проблемою майже кожного процесу навчання є невідповідність рівнів володіння поняттям учителем та учнями: “Педагог має бути впевнений, що він і його учні розуміють поняття, які використовують, однаково” [5, с. 73].

Слід визнати, що точка зору Е. Стоунса на сутність психопедагогіки деякою мірою подібна з прийнятими уявленнями про педагогічну психологію навчання як галузі, що досліджує закономірності освоєння знань, умінь і навичок.

Професійне становлення фахівця з позицій психопедагогіки [2; 3; 5] полягає в тому, що:

- ідея професійного навчання зорієнтована на особистість фахівця, актуалізацію його потреби в професійному самопізнанні й самовихованні, вироблення гуманістичної професійної позиції для організації продуктивного діалогу;
- поняття педагогічної майстерності визначається як комплекс властивостей особистості професіонала, що забезпечують високий рівень самоорганізації його професійної діяльності на рефлексивній основі;
- логіка професійного вдосконалення фахівця містить такі рівні:
  - пізнання керівної суті професійної діяльності;
  - пізнання фахівцем власної особистості як інструменту рефлексивного керування поведінкою й діяльністю інших;
  - освоєння техніки управління взаємодією в процесі організації життєдіяльності;
- мотиви самоактуалізації особистості в професійній діяльності є детермінантами їхньої творчої активності; конкретизують домінуючу роль гуманістичної спрямованості в системі професійно ціннісних орієнтацій викладача.

Основною вимогою педагогічної системи Е. Стоунса до методик навчання й самонавчання є те, що вони мають відповідати психологічним і дидактичним закономірностям процесу засвоєння знань (інформації, яка є необхідною для пізнання предмета, що вивчається, або вирішення складного завдання) та формування навичок.

У своїй фундаментальній праці Е. Стоунс обґрунтовує твердження, що серйозне вдосконалення практики навчання можливо тільки через застосування досягнень психологічної науки. Він стверджує, що вчителю необхідно бути експериментатором, який перевіряє теорію учіння в реальних умовах: “Фактична практика навчання – це найнадійніший і важливіший спосіб випробування психологічної теорії, на базі якої формулюються загальні принципи навчання” [5, с. 60]. Таким чином, Е. Стоунс обґрунтував тезу про те, що поєднання психологічної теорії учіння з практикою навчання є дуже важливим як для розвитку самої теорії учіння, так і для вдосконалення навчального процесу. Проте досягнення педагогічної психології не можуть застосовуватися в практиці навчання безпосередньо. Перш за все, їх необхідно перетворити на дидактичні принципи та системно відобразити в методах навчання, а вже потім екстраполювати в специфічні галузі.

Неоціненна наукова спадщина Е. Стоунса продовжує цікавити науковців всього світу, зокрема й провідних науковців НАПН України (І.А. Зязюн [3], Н.Г. Ничкало [4] та ін.).

Практична інтеграція психологічної та педагогічної наук – це реальність. Штучне відділення психології від педагогіки й навпаки недоцільно з об’єктивної причини єдності об’єкта вивчення та дії, якою є особистість. Необхідно знаходити реальні точки зіткнення й навіть взаємопроникнення

психології в педагогіку та навпаки. Це пояснюється тим, що педагогіка має в певних сферах, особливо у сфері діагностики і психокорекції, спиратися на психологію. Не випадково в педагогічних інститутах викладається комплекс психолого-педагогічних дисциплін, що підкреслює взаємозв'язок цих наук у сфері навчання.

Висновки. У результаті теоретичного аналізу літературних джерел та документів нами було встановлено, що освітня діяльність і педагогічна система Е. Стоунса не були предметом окремого дослідження у вітчизняній науці. Значний інтерес до психопедагогічних проблем і їх актуальність у контексті сучасного освітнього простору й вивчення питань, пов'язаних з діяльністю та педагогічною спадщиною Е. Стоунса, дали змогу нам зробити висновок про те, що персоналію Е. Стоунса можна визначати як фунда-тора психопедагогіки. Крім цього, важливим є вивчення його спадщини з метою запровадження найбільш значущих ідей психопедагогіки в систему сучасної освіти.

Список використаної літератури

1. Басов М.Я. О некоторых задачах предстоящей перестройки педологии / М.Я. Басов // Педология. – 1931. – № 5–6. – С. 45–51.
2. Зинченко В.П. Аффект и интеллект в образовании / Владимир Петрович Зинченко. – М. : Тривола, 1995. – 64 с.
3. Зязюн І. Психопедагогіка московської психологічної школи / Іван Зязюн // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 2. – С. 33–41.
4. Ничкало Н. Професійна педагогіка і психопедагогіка праці у діалектичному взаємозв'язку / Нелля Ничкало // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 2. – С. 42–53.
5. Стоунс Э. Психопедагогика: психологическая теория и практика обучения / пер. с англ. под ред. Н. Ф. Талызиной. – М : Педагогика, 1984. – 472 с.
6. Stones E. The Colour of Conceptual Learning / Edgard Stones // The Colour of Conceptual Learning. Research Intelligent. – Winter. – P. 5–10.

Стаття надійшла до редакції 06.08.2013.

Старостина О.В. Педагогическая персоналия Эдварда Стоунса как основоположника психопедагогике

В статье обосновано утверждение, что Э. Стоунса можно считать основателем психопедагогике. Рассмотрены составляющие профессионального обучения с позиций психопедагогике. Установлено, что педагогическая система и образовательная деятельность Э. Стоунса не были предметом отдельного исследования в отечественной педагогике.

Ключевые слова: психопедагогика, Э. Стоунс, педагогическое мастерство, образовательное пространство, психология обучения, практика обучения.

Starostina O. Pedagogical personality of Edvard Stones as the founder of psychopedagogy

In the article the statement is proved that E. Stones may be considered as the founder of psychopedagogy. The fields of education and psychology have attracted an increasing volume of attention in recent years. The profile of psychology and psychologists has risen in societies which are eager to understand the nature of human well-being and the conditions which can promote it. Education, for its part, has become a central element of social and

economic policy across the globe, in line with changes in the technological basis of the economy, and in society and the family.

Edgar Stones was a psychologist whose interest in children and learning led him to the field of educational psychology.

He rejected the term educational psychology. The components of vocational training are considered from psychopedagogical positions. Research and teaching in education has suffered for some time from an unfortunate dichotomy in the conceptualization of two of its most important elements: the study of educational psychology and the study of practical teaching. The central problem of any process of education is discrepancy of proficiency levels in concepts the teacher and the pupil. In the fundamental work of Stones the statement is proved that improvement of practice of training is possible only through the using of achievements of psychology. Psychopedagogy introduces an important departure in educational psychology. Stones has created a new field of study that will help practitioners to improve their practice and theorists to test their theories. Stones's contribution to the development of educational psychology was to use a series of case studies to show that teachers' practical teaching skills could be allied to theoretical psychological perspectives on human learning to produce insights combining the theoretical and practical, hence the notion of psychopedagogy. It is established that the educational system and educational activities of Stones E. were not the subject of a separate dissertation research on national scientific scope.

Key words: *psychopedagogy, Edvard Stones, pedagogical skill, educational space, psychology of training, practical education.*